

Pandemijas ekonomiskās sekas un ietekme uz nākamajām paaudzēm

LZA īstenā locekle, Prof. Inna Šteinbuka.

Starptautiskā zinātniskā konference «COVID-19 ietekme uz bērniem».
Tiesības un atbildība.

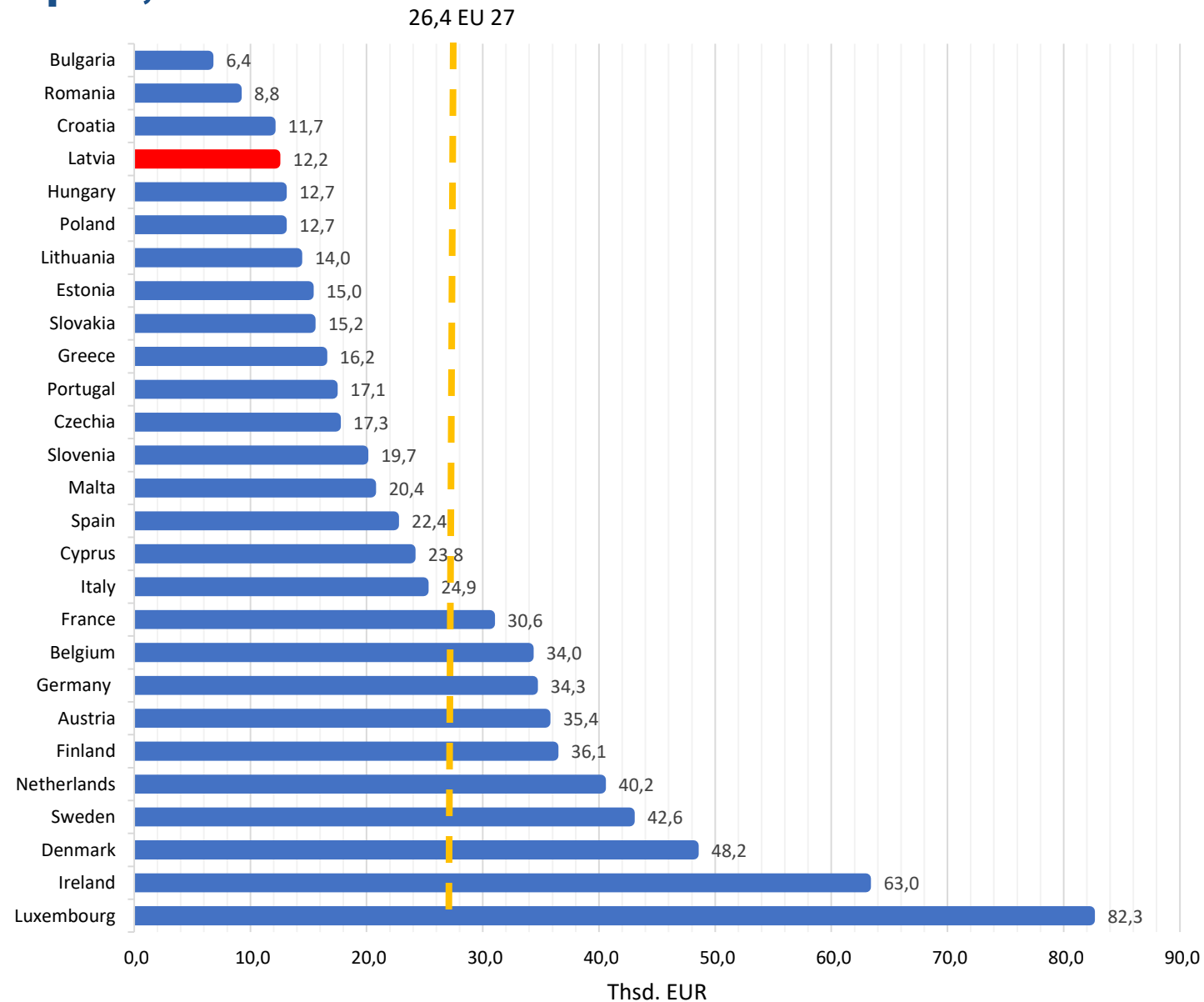
Rīga, 26.01.2022.

Labklājība Latvijā pirms un pēc Pandēmijas

- Latvijas iedzīvotāji lielā mērā asociēja iestāšanos ES ar labklājības līmeņa celšanos.
- Latvija ir pārsniegusi „treknajos” pirmskrīzes gados sasniegto labklājības līmeni un šobrīd esam kļuvuši divas reizes bagātāki, nekā bijām 2000.g.
- Tomēr kā liecina *Eurostat* dati, **labklājības līmeņa galvenais rādītājs – iekšzemes kopprodukts uz vienu iedzīvotāju – Latvijā 2020. gadā ir viens no zemākajiem ES, krietni atpaliekot no Baltijas kaimiņvalstīm.**
- Reālais individuālais patēriņš uz vienu iedzīvotāju, kas raksturo mājsaimniecību labklājību, Latvijā arī ir viens no zemākajiem ES.
- 2020. gadā nonāca recesijā. Kaut gan 2021.g. 2. cet. tautsaimniecības izaugsme ir sasniegusi pirmskrīzes līmeni, **pandēmijas krīze negatīvi ietekmē sabiedrības labklājību, vispārējo noskaņojumu un labklājības uztveri.**
- Palielinājās nevienlīdzība. Apmēram piektā daļa iedzīvotāju ir pakļauta nabadzības riskam.

GDP per Capita, 2020

Valsts parāda griesti un Latvijas nākotnes iespējas

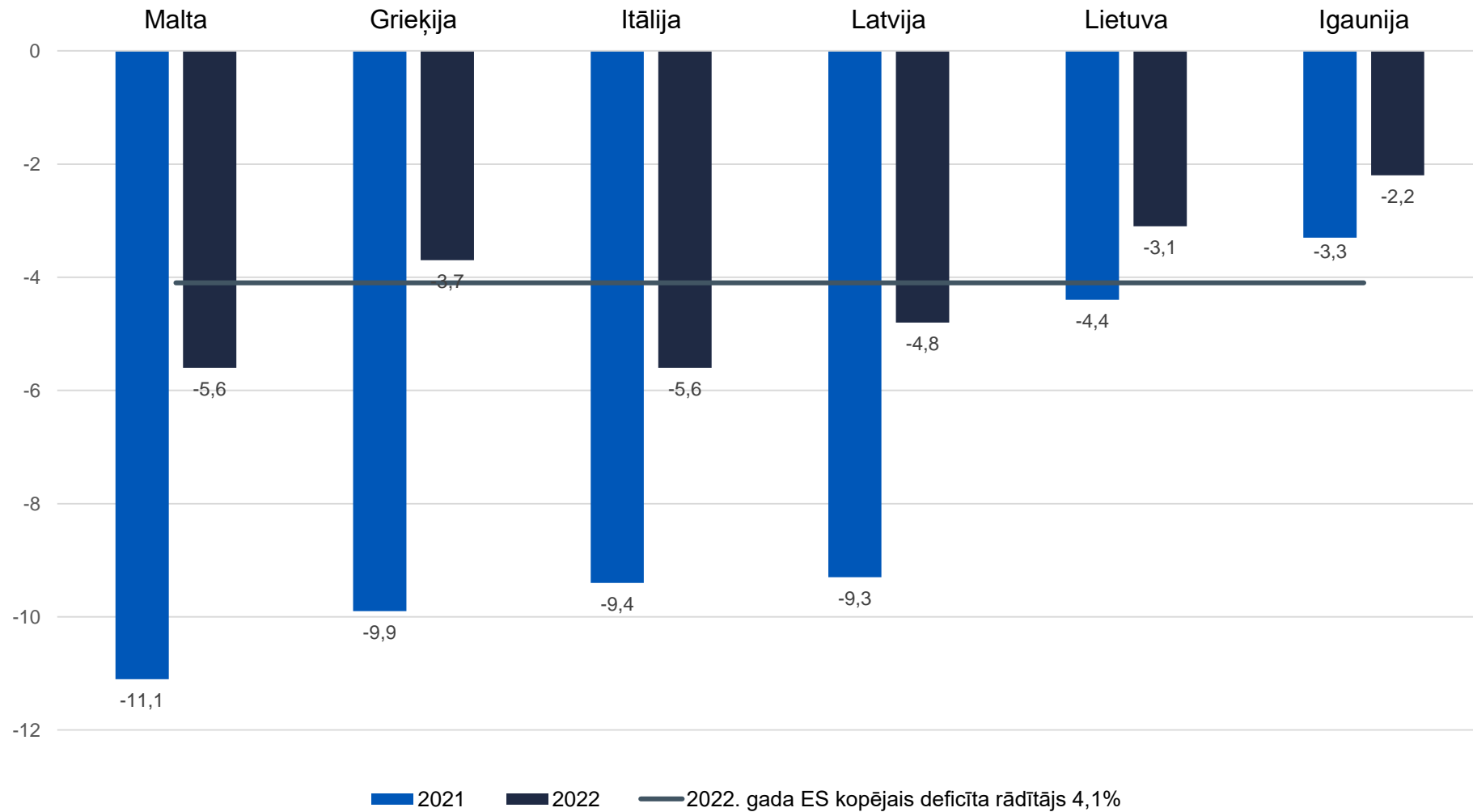
- Valsts parāda līmenim ir tendence pieaugt, it īpaši krīzes periodos, tāpēc izaugsmes periodi ir jāizmanto, lai parāda slogu mazinātu.
- ES valstu suverēno parādu krīzi pieredzējam jau 2008.gadā. Iemesls: Māstrihtas parāda griestu sistemātiskā neievērošana vairākās ES valstīs.
- Šobrīd Covid-19 krīzes dēļ fiskālie ierobežojumi daļēji netiek piemēroti, bet tas neattiecas uz parāda griestiem, kur sarkanā līnija vēl joprojām ir 60% no IKP.
- **2022.g. valsts parāds plānots 51.7% no IKP, bet ar lielu varbūtību būs augstāks.**
- Atbildīga fiskālā politika, budžeta deficīta un valsts parāda apmērs lielā mērā nosaka valsts iespējas aizņemties uz izdevīgiem nosacījumiem.
- Bieži vien politiķi palielina budžeta deficītu, jo tas palīdz iegūt īslaicīgu vēlētāju atbalstu un saglabāt politisko stabilitāti, it īpaši priekšvēlēšanu periodos. Mēģinot uzturēt politisko popularitāti uz pieaugoša deficīta un parāda līmeņa rēķina, nākotnes paaudzēm tiek samazināta rīcības telpa gan attīstībai, gan jaunu ekonomikas satricinājumu mīkstināšanai.

Valsts budžeta deficīts

- 2021. gadā Latvijai varētu būt **ceturtais augstākais ES plānotā deficīta līmenis** (9,3%) aiz Grieķijas (9,9%), Itālijas (9,4%) un Maltas (11,1%).
- Kopš pasaules finanšu krīzes, pirmo reizi esam starp deficīta čempioniem, **neskatoties uz pausto apņēmību piederēt fiskāli atbildīgo ziemeļu valstu grupai.**
- Arī 2022. gadā Latvija plāno vienu no augstākajiem deficīta līmeņiem (4,8%), tas pārsniedz Lietuvas (3,1%), Igaunijas (2,2%), un pat jau pieminētās Grieķijas (3,7%) plānus.
- Kumulatīvais Latvijas deficīts pēdējos trīs gados (2020-2022) varētu sasniegt 1,45 miljardus eiro.

Vispārējās valdības budžeta deficīta prognožu salīdzinājums pa valstīm

Avots: Eiropas Komisija

Valsts budžeta deficīts un Inflācija

- Latvijai jau ir viens no lielākajiem ES inflācijas rādītājiem uz 2022. gada sākumu (**trešais lielākais aiz LT un EST**). Budžeta deficīts ir viens no cenu pieauguma cēloņiem.
- Saskaņā ar CSP datiem, gada inflācija 2021. gadā sasniedza 3,3%. Tomēr inflācijas dinamika bija strauja, jo **2021. gads sākās ar 0,1% deflāciju pirmajā ceturksnī, bet noslēdzās ar 7,1%**
- Deficīta turpmāka palielināšana stimulēs cenu pieaugumu. Savā ziņā veidojas apburtais loks: **nesamērīgs valsts atbalsts, lai mazinātu inflācijas sekas, ved pie cenu pieauguma.**

Kādā veidā veicināt ekonomikas izrāvienu? Produktivitātes izaicinājumi

- Vidējais gada produktivitātes pieaugums 2000.-2019.gadā 4%.
- Spēcīgs produktivitātes pieaugums pakalpojumu jomā, bet tieši pakalpojuma nozares smagi cietušas Covid-19 krīzē un izrāvienu nenodrošinās.
- Dinamisks IT nozares pakalpojumu eksports.
- Investīciju līmenis tuvojas ES vidējam līmenim.

- Zema produktivitāte uz vienu nodarbināto (zemāka tikai Rumānijā un Bulgārijā). 2019. gadā produktivitātes līmenis Latvijā = 1/2 no ES vidējā līmeņa.
- Lēns ražīguma pieaugums apstrādes rūpniecībā, 2019. gadā aptuveni 40% no ES vidējā līmeņa, kas krietni atpaliek no pārējām Baltijas valstīm.
- Zems eksporta īpatsvars IKP, zema augsto tehnoloģiju produktu daļa eksportā.
- Zemi ieguldījumi pētniecībā un attīstībā.

Secinājumi

- Latvijā ir salīdzinoši zema konkurētspēja, produktivitāte, inovāciju līmenis un zema eksporta daļa ar augstu pievienotu vērtību, kas negarantē strauju izaugsmi
- Šī iemesla dēļ Latvijai būtu vēlams ievērojami nepārsniegt 50% no IKP parāda līmeni. Mēs nevaram atļauties tādu parāda līmeni, kādu to var atļauties lielākās un vairāk attīstītās valstis ar vēsturiski augsto reputāciju.
- Piedevām, inflācijas palielināšanās tendences signalizē par aizvien pieaugošo varbūtību procenta likmju kāpumam, kas automātiski nozīmē valsts parāda apkalpošanas izmaksu pieaugumu.
- Lai gan pašlaik dzīvojam fiskālās stimulēšanas periodā, šis laiks ir jāizmanto ekonomikas transformācijai, kas nesīs augļus nākošām paaudzēm, nevis atstās tām papildus parādu slogu. Parāda ierobežojumi sniedz potenciālu iespēju pārvarēt vismaz vēl vienu nākotnes krīzi ar pašu spēkiem.

Paldies par uzmanību!

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**